

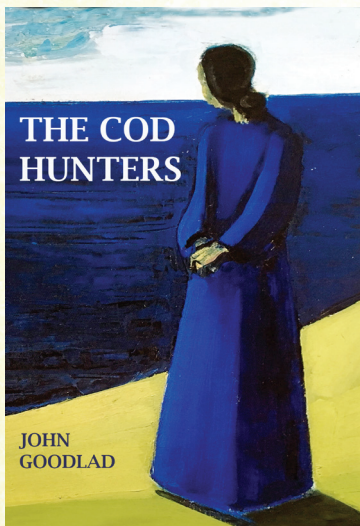
Óli Jacobsen

Hetlendskir fiskimenn undir Føroyum: ENDAMÁLID VAR EISINI AT SMUGLA BRENNIVÍN

Í gjár, 10. mai, kom út bókin **The cod hunter** um hetlenska toskaveiðu. Hon er fyri ein part eisini føroysk søga

Hetlendingurin, John Goodlad, er ein væl kendur maður í Føroyum. Hann er í dag 61 ára gamal, og hann kom 20 ára gamal til Føroya fyrstu ferð. John var tá lesandi í Aberdeen og hevði stóran áhuga fyri okkara fiskivinnu. Tað var í hesum sambandi, at vit komu at kennast og hava havt samband øll hesi árin.

Vit hava hitt hvønn annan bæði í Føroyum og í Hetlandi.

Seinni gjørdist John skrivari í hetlenska fiskimannafelagnum, sum umfatar bæði fiskimenn og reiðarar. Her var hann ógvuliga virkin at røkja áhugamálini hjá sínum fiskimonnum, eisini í London og í Brussel í sambandi við EF.

John hevur eisini verið politiskt virkin í sjálvstýrisfelagsskapinun Shetland Movement, sum var virkin eina tíð í 1980 og 1990 árunum.

Tað var alla okkara tíð tætt samband millum fiskimannafelagið og John. Hann skipaði eisini fyri eini væleydnaða vitjan hjá FF í Hetlandi í 2006.

Seinnu árin hevur hann tó

vingist við aling, sum eins og í Føroyum er ein stór vinna í Hetlandi.

Tað eru longu fleiri ár síðani, at John setti sær fyri at skriva søguna hjá hetlensku fiskivinnuni og serliga um toskafiskiskapin. Henda søgan er so tengd at Føroyum og føroyskari fiskivinnu, at John hevur verið í Føroyum at gera kanningar í hesum sambandi.

Hetlendingar frammanfyri føroyingar

Tað er kent, at hetlendingar vóru nógv fremri enn føroyingar við skipsfiskiskapi. Hetta kemur til sjóndar í frásøgnini hjá Pløyen, amtmanni, frá síni ferð saman við nøkrum føroyingum til Hetlands í 1839. Tað var á hesi ferðini, at føroyingar lærdu at fiska við línu.

Longu tá høvdu hetlendingar ein stóran slupplota, sum eisini fiskaði undir Føroyum.

Hetlendskir fiskimenn fóru longu í 1850 til Grønlands at fiska, meðan føroyingar gjørdu fyrstu royndina í 1906. Tað sigur nakað um, hvussu frammalaga teir vóru. Teir hava eisini verið tíðliga undir Íslandi. Tað áhuga-verda er, at navnið á tí bankanum, sum føroyingar kalla Heggli-bankin, kemur frá staðarnavni Hetlandi. Hetta navn stendur ikki á sjókortinum, og tað eru bara føroyingar og hetlendingar, sum nýta tað. Her hevur tískil eisini verið samband millum hetlenskar og føroyskar fiskimenn.

700 hetlendskir fiskimenn undir Føroyum.

Tá ið William G. Sloan kom til Føroyar í 1865 úr Hetlandi, visti hann um, at 700 fiskimenn úr Hetlandi royndu undir Føroyum á sumri.

Hetta setti so eisini sítt merki á lívið í Føroyum og eisini í Havn. Jens av Reyni skrivur m.a. í bók-

linginum *Havnin um aldamóti*.

Seinast í 19. öld var ofta lív í gøtunum, tá ið hetlendingar vóru her. Teir plagdu at koma inn at keypa brennivín, og ofta vóru nógv skip inni í senn, upp til 50-60 sluppir. Hesir menn hava fyllt væl upp í gøtunum í Havn við sínum 1.500 íbúgvarum. Teir stóðu í krumbúðunum og drukku, og mangan endaði dagurin í heitum bardaga. Ofta var tað millum teir sjálvar. Men tað hendi eisini, at havnarmenn vóru uppi í dystunum, og tað var ikki sjáldan, at menn vórðu koyrdir í skansan.

Rúsdrekkasmugling sum vinnugrein

John greiðir frá í bók síni, at smugling av rúsdrekka, keypt í Føroyum, var ein týðandi hávinna hjá hetlenskum fiskimonnum. Rúsdrekka var bíligari í Føroyum enn í Hetlandi, og tí bar til at fáa ein lættan vinning. Orsøkin var tann, at bretar vóru fyrr at leggja almenn gjöld á rúsdrekka enn føroyingar og eisini danir.

John hevur kannað hesa "vinnu". Hetta hevur hann gjørt á skjalasavninum hjá T.F. Thomsen á Tvøroyri, sum stavar heilt frá 1856. Sum aðrir handlar seldi Thomsen eisini rúsdrekka. Tvøroyri var eisini nærum stytsta leið til Hetlands, so her var rættuliga høgligt at proviantera og fáa útgerð – og brennivín!

Tvøroyri var sum eitt annað heim hjá teimum, eins og tað var hjá aberdeenarum seinni í tíðini.

John hevur funnið tøl hjá T.F. Thomsen fyri hesi rúsdrekkasølu. Hon byrjaði longu í 1862. Her var talan um stór tøl. Eitt dømi hann nevnr er sluppin Peter Blanc, sum ein túr keypti um 300 litrar av brennivíni. Teir hjá Thomsen vóru so lagaligur, at teir kundu

geva gjaldsskáa til árið eftir! Hetlendingar munnu hava verið álitismenn.

Men tað var ikki bara sum at siga tað at smugla. Heima vóru tollmyndugleikarnir, sum royndu, hvat teir kundu, at taka syndararnar. Eydnaðist hetta, so fingu teir eisini eina bót, so tað merktist.

Ein vansi hjá tollmyndugleikunum var tó, at heimafólkið hevði so púra ongan áhuga fyri at hjálpa teimum at avdúka smuglararnar.

Sluppirnar høvdu eisini tann fyrimun fram um skipini hjá myndugleikunum, at tær sigldu

sluppir seldar til Føroya. John heldur, at tær kunnu hava verið so nógvur sum 30.

Ein teirra var Tulip, sum varð keypt til Gøtu í 1904. Á teirra fyrsta túri fóru teir til Hetlands at landa, men teir komu ongantíð heim aftur. Seks menn gingu burtur.

Ein sera kend slupp, sum varð keypt úr Hetlandi fyrst í 20. öld, var William Martin, sum eisini var kend í Hetlandi. Føroyskir fiskimenn sigldu tá eisini við honum. Í Føroyum hoyrði William Martin heima í Rituvík, og Dánjal Petur Højgaard var skipari. Her

John Goodlad og konan Wilma

skjótari, og tí ofta kundu sigla undan tollarunum.

Henda smuglaravinnan mundi vera í hæddini í 1870-árunum og steðgaði, tá ið føroyski fríhandilin av rúsdrekka helt upp at fyrst í 1900-talinum.

Tað verður eisini sagt, at hetlendingar tá framvegis dugdu so frægt av tí gamla norrøna málinum, at teir kundu samskifta við føroyingar, sum tá ikki dugdu nakað serligt av enskum.

Skip til Føroyar úr Hetlandi

Tað vóru nógvur hetlenskar

hava nógvir góðar menn siglt við. Mamma Ellefsensystkini í Miðvági, Sofia Højgaard, var úr Rituvík. So teir flestu beiggjarnir hava siglt við William Martin. Millum hesar eru kendir politikarar sum Pauli og Svend Aage Ellefsen. Teir eru saman við øðrum føroyingum keldur hjá John Goodlad.

Upprunaliga fiskivinnan í Hetlandi

Frásøgnin hjá amtmanninum Pløyen frá ferðini til Hetlands í 1839 er sera hugtakandi og áhuga-verd. Hon er eisini ein góð kelda hjá John Goodlad.